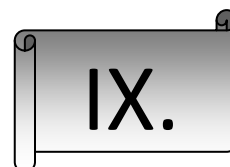

Toulky přepyšskou minulostí

Po stopách křížků a pomníčků

Prolistujme společně stránky přepyšských kronik a vydejme se za poznáním historie a souvislostí vzniku některých drobných staveb – křížků a pomníčků, kterých je v našem obecním okolí poměrně hodně. Jaká byla motivace jejich zbudování, kdy to byla víra, kdy vlastenecké nadšení, kdy jako vděk příznivým událostem, kdo inicioval tyto připomínky minulosti? Ať již byly důvody jakékoliv, ve všech případech za nimi stojí konkrétní lidé, kteří dobrovolnými dary, příspěvky a vlastní prací prokazovali úctu tradicím, hodnotám, které dnes nazýváme evropskými, i snahou, zanechat svou stopu v historii naší obce. Za všemi těmi křížky a pomníčky je cítit i duchovní rozměr počínání našich předků, nadřazený zájmům komerčním a materiálním.

Křížek ve Dříznech

Asi tím pravým místem našeho pátrání po nejstarším křížku musí být poutní místo Dřízna. Neboť jak praví kroniky: „...studánka „Křížovka“ má název od kříže, který od věků v těch místech stával. Možná jest, že kříž ten vyzdvižen už záhy, by pohanské náboženské obyčeje, které dříve v tomto dole se konávaly – byly odstraněny a pocta ku Kříži a Matce Boží se dělá.“ Pokud je známo, byl v roce 1819 vztyčen na místě sešlého kříže kříž nový dřevěný a ten opět v roce 1839 nahrazen. Po 44 letech byl rovněž velmi zchátralý, a proto zdejší kaplan Alois Mádr objednal trvanlivý, ze železa litý gotický kříž z huti arciknížete Albrechta ve Slezsku. Kámen na podstavec z tvrdého pískovcového lomu ve Skuhrově dodal kameník Josef Novák z Rovného. Celý kříž přišel na 250 zlatých, z toho kaplan Alois Mádr zaplatil 214 zl. a zbytek zaplatila obec. Povozy byly poskytnuty od občanů zdarma.

Postavení kříže bylo dokončeno o půlnoci 8. září 1883 při světle luceren a druhého dne, při 200. výročí vysvobození Vídně od Turků, byl spolu se studánkou farářem Antonínem Flesarem slavnostně vysvěcen. Sešel se nevídaný dav věřících (dle kronikáře k 4. tisícům hlav). Průvody přišly z Vysokého Újezdu, Voděrad, Křivic, ze Lhoty Bolehoštské, ze Záhornice i odjinud. Pěvecká jednota „Vlastimil“ zapěla chorál „Hospodine pomiluj ny“.

Křížek na Záhornickém kopci

Až do roku 1762 náležela Záhornice k Přepychám. Přepychští občané se ke svým polnostem „Za Horou“ dostávali po strmé cestě, jejíž náznak, odbočující u dnešního domu Růžičkových lze dosud vypočítat. Křížek u cesty na vrcholku „Hory“ byl jistě místem k nabrání dalších sil sedláka a potahu i místem chvilkového spočinutí a rozjímání. Z kroniky opět víme: „... že roku 1852 jakýsi rouhavý zbojník rozbil kamennou sochu sv. Kříže na kopci Záhornickém.“

V roce 1864 byl kříž větrem vyvrácen a poničen. Obecní zastupitelstvo rozhodlo objednat nový kříž z pískovce, ale kaplan Alois Mádr se uvolil, že doplatí ze svého kříž žulový. Kříž byl postaven a 22. listopadu 1864 vysvěcen na památku tisíciletého jubilea úmrtí sv. Metoděje, apoštola Slovanstva. Přítomno bylo velké množství občanstva z Přepych, Záhornice a Nové Vsi. Obec vyplatila za kříž 130 zlatých a kaplan Alois Mádr 80 zlatých.

Pomník Cyrila a Metoděje

V roce 1880 byl zavezen rybníček před školou, struze byl dán nový směr a nákladem okresu byl postaven pod silnicí mostek. Na takto upraveném prostranství bylo postaveno umělecké sousoší Cyrila a Metoděje od kamenosochařů bratří Jiříčkových z Hořic. Náklad na sochu byl od dobrovolných dárců, zejména od kaplana Aloise Mádra, který obstaral i její pořízení. Veškeré výlohy včetně železného zábradlí činily téměř 1000 zl.

Sousoší bylo 27. června 1880 zdejším farářem Antonínem Flesarem za asistence 4 kněží slavnostně vysvěceno. Dejme opět slovo kronice, která celou událost barvitě líčí: „...od 6. hodiny ranní oznamovala proslulá kapela Dobrušská počátek slavnosti. V 9. hodin dostavili se hosté, sbory dobrovolných hasičů z Hrošky, Mokrého, Bolehoště, sbor vysloužilců Třebouchovských s praporem. Obecenstvo z blízka i daleka velké množství, po celou dobu ozývala se hlučná střelba. U sochy kázal kaplan Dobrušský Josef Domašinský a závěrečnou řeč měl světití farář Antonín Flesar. Odpoledne byla v hospodě čp. 20 hudební pěvecká Akademie, řízením kaplana Aloise Mádra se sólisty z Národního divadla v Praze Arnoštem Grundem a Josefem Mádrem. Podobné umělecké představení Přepychy ještě neslyšely, tak že znalci ze vzdělaného obecenstva z okolí příšlého, podivením naplnění byli. Sál hospody byl posluchači přeplněn a čistý výnos 105 zl. byl určen na doplatek za sochu.“

O dvacet dva let později se ale píše, že místo kolem sochy nebylo řádně udržované, všeliké nečistoty, stalo se rejdištěm dětí a večer i dospělejší mládeže a proto zastupitelstvo rozhodlo o okolní úpravě. Prostor byl ohrazen kovovým plotem a kolem sousoší byly vysázeny okrasné keře, na jejichž nákup věnovali ochotníci 24 korun. Dnes i nadále vzhlížejí věrozvěsti na vzdělávání mládeže v místní škole.

Křížek u hřbitova

V roce 1893 byl raněn mrtvicí důstojný pan farář Josef Deyl. Poznenáhlu se počal uzdravovat, a proto si za své uzdravení umínil postavit svým nákladem v obci dvě sochy. Po dohodě s obcí byla v roce 1898 postavena první socha Ukřižovaného v Klíčích, při silnici vedoucí k Bolehošti. Dnes dotváří vstupní část nového hřbitova, který byl ale zřízen až o 27 let později.

Obec přijala patronátní zachování a udržování křížku, stejně jako i sochy sv. Jana, postavené rovněž dle přání faráře Josefa Deyla.

Socha sv. Jana

Za časů velké vody byl celý rybník a dolní náves pod vodou. Proto byly hráze v roce 1898 zpevněny a k okrase byl uprostřed rybníka upraven ostrůvek. Takto upravený rybník byl nazýván „obecním mořem“. Původně měla být socha sv. Jana postavena na ostrůvku, ale z toho sešlo, protože by musel být postaven také mostek k soše. Ta byla nakonec postavena a posvěcena při břehu rybníčku.

V roce 1900 byly na západní straně rybníka, nazývaného již sv. Jan, vykáceny staré vrby a husté keře a k okrase dolejší části obce zde na jaře 1902 vysázeny stromy, vytvářející zde úhledný parčík. Dnes je, po vkusné úpravě hráze, s dominantním kaštanem uprostřed rybníčku s čelní sochou sv. Jana, pohledným místem naší obce.

Myslím si, že pan farář Josef Deyl by byl spokojen.

Pomník Antonína Švehly

V dramatickém roce 1938 se dorost Republikánské strany v Přepychách rozhodl postavit pomník „státníka a vůdce zemědělského lidu Antonína Švehly“, v parčíku před statkem Antonína Štefana, čp. 38. Předsedou Republikánského dorostu byl Jan Boháč, místopředsedou František Štěpán, jednatelem Václav Chudý. Projekt parku zpracoval zahradní architekt p. Vaněk z Chrudimi, pozemek propůjčila obec, stromky daroval p. Štefan, kámen daroval okres Rychnov nad Kněžnou ze žulového dolu u Javornice. Ocelový plot zřídil strojní zámečnick p. Mervart z Přepych za 2.005 Kč. Plaketu s reliéfem A. Švehly dodalo ústředí Republikánského dorostu v Praze za 1.300 Kč.

Celkový náklad 5.000 Kč byl částečně uhrazen ze sbírek dorostu, Kampelička darovala 3.000 Kč a asi 1.500 Kč zůstalo na udržování parčíku a pomníku. K slavnostnímu odhalení vzhledem k epidemii slintavky a kulhavky v Přepychách a okolí nedošlo (dle zákona shromažďovacího).

Pomník T.G.M. a padlých

Na veřejné pietní schůzi zastupitelstva obce v roce 1938, konané k prvnímu výročí od úmrtí prezidenta T.G. Masaryka bylo usneseno, zřídit před Staletou hospodou slušný parčík a do něho postavit památník s reliéfem T.G.M. Zároveň měl být i památníkem padlých v poslední světové válce. Obec věnovala na tento účel 1.000 Kč, Kampelička 6.000 Kč a zbylý obnos byl od místních dárců po 10, 50, 100 až 500 Kč. Park se ještě téhož roku zřídil, postavil se základ pod pomník, ale ke stavbě pomníku, následkem dalších světových událostí nedošlo. Pomník byl dostavěn po 2. světové válce k 10. výročí úmrtí T.G.M.

V letošním roce uplyne 100 let od vypuknutí 1. světové války. Její dopady na život občanů v Přepychách si určitě v Toulkách někdy připomeneme podrobněji. Zatím si alespoň připomeňme jména těch, kteří v ní položili své životy a která jsou zvěčněna na našem pomníku. **Alois Rejzek, Jan Kánský, Bohuslav Pavlík, Jan Rathouský, Josef Čtvrtečka, Václav Zilvar, František Jelen, Josef Mádr, Karel Bekera, Václav Zvoníček, Jaroslav Zelinka, Jan Dvořák, Vladimír Sklenář, Jiří Novák, Josef Novák, Karel Novák, Josef Hašek, Václav Kopecký.** Čest jejich památce!

Vypravili jsme se po stopách vzniku křížků a pomníků v naší obci. Jejich výčet není úplný, což je potvrzením bohaté historie Přepych i kulturní úrovně našich předků. V tomto stručném připomenutí chybělo třeba hodnotné umělecké sousoší Kalvárie před kostelem, nebo kříž v polích na jižní straně pod Horkou. Máme i další zajímavé stavby tohoto charakteru v Dřížeňském údolí, kříže na hrobech starého hřbitova nebo kapličku rodiny Štefanovy na hřbitově novém. O tom snad někdy zase příště.

Za pomoc při pátrání děkuji dávným i nedávným kolegům kronikářům.
Vladimír Zdeněk st.